

Asia: VN/31701/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen rahoituksesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan näkemykset yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen tavoitteista (1 §)

Sosnetin näkemyksen mukaan yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen tavoitteisiin esitettäviä muutoksia voidaan pitää pääosin perusteltuina. Selkeä muutos aiempaan on vaikuttavuuden aiempaa suurempi rooli, jota sitäkin voidaan pitää perusteltuna. Tämän osalta on syytä kuitenkin kiinnittää huomioita siihen, että vaikuttavuuden tutkimus ymmärretään laaja-alaisesti ja että sen ohella tarvitaan myös muuta alaa kehittävää tutkimusta.

Sosnet toteaa, että asetuksen muotoilu ”sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä tehtävästä tutkimuksesta” olisi syytä muotoilla uudestaan. Palvelujärjestelmässä tehtävä ja palvelujärjestelmään kytkeytyvä tutkimus tarkoittavat eri asioita. Sosiaalityön yliopistotasaisesta tutkimusta tehdään yliopistoissa ja niiden koordinoimana, ei suoranaisesti palvelujärjestelmässä, vaikka tutkimus kohdistuuakin palvelujärjestelmään ja toteutetaan usein myös yhteistyössä palvelujärjestelmän edustajien kanssa.

2. Lausunnonantajan näkemykset yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen painoalueista (2 §)

Asetusluonnoksessa ehdotetut painoalueet ovat pääosin kannatettavia. 2 §:ään sisältyvät tutkimuksen painoalueet ovat voimassaolevaan asetukseen verrattuna hiukan eri lailla sanoitettuja, mutta tästä huolimatta ne pitävät sisällään pääosin kaikki vanhat painoalat. Painoaloissa on nähtävissä sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalalle ja ministeriölle tärkeitä teemoja, kuten vaikuttavuus, asiakasturvallisuus sekä sosiaalityön henkilöstö ja työn rakenteet. Valitut painoalat ovat ajankohtaisia, selkeitä ja myös perusteltu riittävän huolellisesti.

Sosnet kiinnittää huomiota siihen, että asetusluonnoksessa sosiaalityön työmenetelmien tutkimus ei olisi enää painoalueena. Tätä voi pitää yllättävänä siinä mielessä, että työmenetelmien tutkittua tietoa tarvitaan edelleenkin palveluiden kehittämiseksi. On tärkeää, että VTR-rahoitus mahdollistaisi edelleenkin työmenetelmien tutkimuksen.

Kuudenneksi, kokonaan uudeksi painoalaksi asetusluonnoksessa on nostettu vuosina 2020-2023 tämän asetuksen perusteella rahoitettujen tutkimusten arviointitutkimus. Sosnet pitää tärkeänä, että VTR-rahoitusinstrumentista tuotettaisiin tietoa ja että yliopistotasosta sosiaalityön tutkimusta pyritään kehittämään saadun tutkimustiedon pohjalta. Tämä on asetuksen mukaan myös VTR-arviointiryhmän tehtävänä. On kuitenkin syytä huomioida, että yliopistotasoiseen sosiaalityön tutkimukseen on jaettu rahoitusta ensimmäisen kerran vasta joulukuussa 2020 ja ensimmäiset hankkeet ovat käynnistyneet aikaisintaan alkuvuodesta 2021. Tutkimushankkeet ovat olleet kestoltaan pääosin kaksivuotisia, mutta niiden turvin kerättyjen aineistojen analyysi ja tulosten julkaisu toteutunee osittain myös niiden päättymisen jälkeen. Tämän vuoksi tutkimusrahoituksen kohdentumisen ja tutkimusten tuottaman tiedon vaikuttavuuden arviointi on tässä vaiheessa olla vielä haastavaa.

Sosnet pitää yllättävänä ja erikoisenakin, että yhdeksi tutkimuksen painoalaksi esitetään aiemmin rahoitettujen tutkimusten arviointia. Sosnet esittää harkittavaksi, olisiko asetuksessa ehdotetun kaltainen arviointitutkimus uskottavuussyistä tarkoituksenmukaisempaa ulkopuolisen rahoituksen turvin toteutettuna. Tämän ohella voi olla tarkoituksenmukaista myös arvioida sitä, miten hyvin tarkoitettuna kaltainen arviointitutkimus lähtökohtaisesti vastaa yliopistotasoiselle sosiaalityön tutkimukselle asetettuja kriteereitä tai tuottaisiko myös jokin muu kuin arviointitutkimuksellinen asetelma tarvittavaa tietopohjaa rahoituksen edelleenkehittämiseksi. Lisäksi on tarpeen huomioida, että yleensä tutkimuksen arviointi toteutetaan ohjelma-arviointina, eikä yksittäisten hankkeiden arviointina. Sosnet ehdottaa, että rahoitusinstrumentin arviointi toteutetaan erillään VTR-rahoituksesta, eikä sitä näin ollen määriteltäisi asetuksessa yhdeksi tutkimuksen painoalaksi.

Asetusluonnoksen 2 §:n toisessa momentissa esitetään, että 1 momentissa kuvattuihin painopistealueisiin kohdistuvan tutkimuksen tulee kytkeytyä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmään. Hankkeiden kiinnittyminen palvelujärjestelmään ja hyvinvointialueisiin nostettiin esille jo vuoden 2022 asetuksessa, mutta nyt lausunnoille lähetetyssä asetusluonnoksessa tavoite on onnistuttu sanoittamaan selkeämmin ja paremmin. 2 momenttia voidaan siten pitää perusteltuna ja hyvänä. On tärkeää, että tutkimuksen ajatellaan kohdistuvan laajalti palvelujärjestelmään, eikä vain hyvinvointialueisiin, sillä sosiaalihuollossa järjestöt ja yksityiset yritykset ovat merkittävässä osassa palvelujen tuotantoa ja toteuttamista. Myös kuntien rooli on tärkeä huomioida edelleenkin, vaikka sote-palveluiden järjestämistä vastuu onkin siirretty hyvinvointialueille. Sosnet esittää, että asetusluonnoksessa ja sen muistiossa täsmennetään, mitä palvelujärjestelmällä tässä yhteydessä tarkoitetaan.

1 momenissa esitettyihin tutkimuksen painoalueisiin ei sisältyisi lainkaan aiemmin painoalueena ollutta ”sosiaalityö sosiaali- ja terveydenhuollon etuuksien ja palveluiden järjestelmässä koskevaa tutkimusta” 2 momenttiin sisältyvän muutosesityksen vuoksi. Tätä voi pitää siinä mielessä perusteltuna, että aiempi painoalue on ollut varsin epäselvä ja että on haluttu painottaa tutkimuksen kytkeytymistä palvelujärjestelmään (1 §). Samalla esitetty muutos saa pohtimaan, miten hyvin asetusluonnoksessa esitettävät uudet tutkimuksen painoalueet mahdollistavat

palvelujärjestelmään tai palveluiden järjestämiseen, tuotantoon ja valvontaan kohdistuvan järjestelmätasoisemman tutkimuksellisen lähestymisen.

3. Lausunnonantajan näkemykset valtakunnallisen sosiaalityön tutkimuksen arviointiryhmästä (3 §)

Sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimii sosiaalityön tutkimuksen arviointiryhmä. Sen toimintakausi on nykyisellään varsin pitkä, neljä vuotta. Sosnet esittää harkittavaksi toimintakauden lyhentämistä käytännön syistä esim. kaksivuotiseksi (työtehtävien ja työpaikkojen muutokset).

4. Lausunnonantajan näkemykset valtakunnallisen sosiaalityön tutkimuksen arviointiryhmän tehtävistä (4 §)

Arviointiryhmälle asetettuja tehtäviä voidaan pitää kannatettavina. Käytännössä arviointiryhmän tehtäviin esitetään vain pieniä muutoksia. Sosnet kiinnittää huomiota siihen, että arviointiryhmän tehtäviin on sisällytetty VTR-tutkimuksen tavoitteiden saavuttamiseen ja tutkimuksen laatuun, määrään ja tuloksellisuuteen sisältyviä arviointitehtäviä (vrt. tutkimuksen painoalueisiin esitettävä muutos VTR-rahoitettujen tutkimusten arviointitutkimuksesta).

Sosnet pitää kannatettavana, että sosiaalityön yliopistotasaisen tutkimuksen rahoituksen jakaminen on jatkossakin ministeriövetoista ja valtakunnallista (vrt. terveydenhuollon vastaava rahoitus) ja niiden osana voidaan rahoittaa hankkeisiin kiinnittyviä väitöskirjoja tai niiden osia.

5. Lausunnonantajan näkemykset valtakunnallisen sosiaalityön tutkimuksen arviointiryhmän kokoonpanosta (5 §)

Sosnet pitää esitystä valtakunnallisen arviointiryhmän kokoonpanoksi lähtökohtaisesti kannatettavana. Pykälässä todetaan, että arviointiryhmässä tulee olla riittävä tieteellinen asiantuntemus yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen eri tutkimusalueista ja -menetelmistä. Olisi tärkeää määritellä tarkemmin, mitä tässä yhteydessä tarkoitetaan riittävällä tieteellisellä asiantuntemuksella. On välttämätöntä varmistaa, että arviointiryhmässä on vahva ja korkeatasoinen sosiaalityön tutkimuksen edustus.

6. Lausunnonantajan näkemykset voimaantulosta (6 §)

Asetuksen voimaantulon ajankohtaa voidaan ongelmallisena huomioiden, että rahoitus on oletettavasti tarkoitettu haettavaksi keväällä 2024. Asetuksen voimaantulo 19.2.2024 mahdollistane teoriassa sen, että rahoitushaku voidaan järjestää keväällä. Samalla on kuitenkin välttämätöntä huomioida, että korkeatasoisen tutkimussuunnitelman valmistelu ja toimivan tutkimuskonsortion rakentaminen vie hyvin paljon aikaa. Käytännössä ehdotettu aikataulu asetuksen voimaantulosta ei mahdollista riittävää hankkeiden valmistelu-aikaa. Tutkimuksen painoalat tulisi olla mahdollisimman aikaisessa vaiheessa tutkijoiden tiedossa.

Sosnet ehdottaa, että jatkossa tutkimuksen painoaloista ei säädettäisi vuosittain. Se on tutkijoiden kannalta liian ennakoimatonta ja lyhytjänteistä. Tutkimusta on mahdollista riittävästi suunnata

painoalojen kesken ilman, että painoaloja vuosittain muutettaisiin. Sosnet pitää välttämättömänä, että jatkossa asetusmuutoksia ei tehtäisi vuosittain vaan sen sijaan laadittaisiin pitkäjännitteisempi tutkimusohjelma, joka suuntaisi useamman vuoden ajaksi tutkimuksen painoaloja.

7. Onko asetuksen olennaisia vaikutuksia arvioitu riittävästi? Mitä muita olennaisia vaikutuksia asetuksella voidaan arvioida olevan?

Vaikutusten arviointi on tehty riittävällä tasolla. On hyvä, että vaikutusten arvioinnissa on kiinnitetty huomiota myös palvelujärjestelmässä toimivien sosiaalityöntekijöiden mahdollisuuksiin tehdä tutkimusta. Tämä voi olla osa sosiaalityöntekijöiden veto- ja pitovoimatekijöihin liittyvää ratkaisua.

8. Muita yleisiä huomioita ehdotuksesta?

Sosnet on tyytyväinen siihen, että sosiaalityön yliopistotasaisen tutkimuksen rahoitus jaetaan jatkossakin valtakunnallisesti sosiaali- ja terveysministeriön toimesta. Tämä palvelee hyvin sosiaalityön tutkimuksen tarpeita ja hankkeiden toteutus laaja-alaisessa ja jopa valtakunnallisessa yhteistyössä yliopistojen, tutkimuslaitosten ja palvelujärjestelmän toimijoiden kesken on ollut onnistunutta ja tuottanut hyviä tuloksia.

Yliopistot pitävät tärkeänä, että sosiaalityön VTR-rahoitukseen ei jatkossa tehtäisi asetusmuutoksia vuosittain, vaan tutkimuksen painoalueiden sijasta laadittaisiin tutkimusohjelma.

Rahoitettujen hankkeiden yhteinen kokemus on, että nykyisellään rahoitusjaksot ovat liian lyhyitä mahdollistamaan korkeatasoista tutkimusta. Sosnet pitää välttämättömänä, että rahoitusjakson pituutta voidaan arvioida huolellisesti rahoituksen kehittämisen jatkovalmistelussa. Erityisesti vaikuttavuus- ja arviointitutkimuksessa tarvittaisiin myös pitkäjänteisempää tutkimusta. Tutkimushankkeiden eettinen arviointi ja tutkimuslupaprosessit vievät kohtuuttomasti hankkeen toiminta-aikaa. Tavoite vahvistaa tohtorikoulutusta rahoituksen avulla edellyttäisi pidempiä 3-4 vuoden rahoituskausia. Tältä osin voi kuitenkin pitää hyvänä, että mahdollisuus hankkeiden jatkorahoitukseen on sanoitettu ja esitetty sille myös perustelut.

Lähteinen Sanna
Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto